

Тележняк К.О.

ДОКУМЕНТИ ВЧЕНИХ НГУ В ЗІБРАННІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ім. Д.І.ЯВОРНИЦЬКОГО

Історія м. Катеринослава (Дніпропетровська) тісно пов'язана з історією першого вищого навчального закладу України, Гірничого училища, нині Національного гірничого університету. У 1999 р. до 100-річного ювілею світ побачили декілька праць, присвячених історії, основним напрямкам та результатам наукової роботи, а також життю та діяльності видатних вчених Національного гірничого університету [2; 3]. Пізніше, в результаті творчої співпраці Гірничого університету та Дніпропетровського історичного музею вийшла збірка, що висвітлює стосунки академіка Д.І. Яворницького з працівниками Катеринославського Вищого Гірничого Училища з 1901 р., коли за їх ініціативи було створено Катеринославське наукове товариство, і до середини 1930-х років. За клопотанням Наукового товариства був зведений будинок під музей О.М. Поля, на посаду директора обласного музею був запрошений професор Д.І. Яворницький [1].

Однак на сьогодні в контексті антропологічно орієнтованої історіографії, де центральне місце посідає людина та її навколишній світ, слід звернути увагу на те, що історію творять люди. Таким чином, історія Гірничого університету тісно пов'язана з яскравими особистостями, що навчалися та працювали у стінах цього вищого навчального закладу. Тому актуальним є дослідження життєвого та творчого шляху видатних вчених на підставі існуючих особистих архівів, що зберігаються у фондах Дніпропетровського історичного музею.

Досить цікавим є погляд на особисті архіви як на пряме відбиття життя людини, як на певну паралель її життєдіяльності. Такі архіви існували з давніх-давен. Багато людей зберігали свої папери, не замислюючись над тим, чи будуть вони цікаві майбутньому історичному, інформаційний потенціал яких теоретично є безмежний. Одні й ті ж документи, якщо розглядати їх під різним кутом зору, або у різні періоди життя суспільства та розвитку науки, постачають матеріал для вирішення різного роду завдань.

Зазначимо, що замітка є лише доповненням до вже існуючих ґрунтовних праць, присвячених історії Національного гірничого університету, опублікованих Г.К. Швидко [14], І.М. Єліновим, В.С. Савчуком та ін. Наша коротка замітка стосується джерелознавчого аспекту.

Серед епістолярного фонду Дніпропетровського історичного музею міститься 25 листів науковців Катеринославського Вищого Гірничого Училища (С.Гембицького, М.Дем'яновського, А.Коршуна, В.Ю.Коршуна, М.І.Лебедева, Г.І.Панафутіна, П.Г.Рубіна, С.Силича, А.С.Синявського, М.М.Федорова) до

Д.І.Яворницького. Вони надруковані як додаток до збірки статей і матеріалів «Академік Д.І. Яворницький і перша вища гірнична школа України» [1].

Писемна колекція музею налічує особисті фонди Я.Е.Некрасовського, В.П.Нікітіна, Г.І.Панафутіна, М.С.Полякова, Ф.Ф.Поплавського, А.С.Синявського, І.І.Танатара, М.М.Федорова, О.З.Широкова.

В особистому фонді професора Я.Е.Некрасовського (1903-1994) представлено 7 од. зб., що охоплюють період з 1949 р. по 1973 р. [4]. Більша частина документів свідчить про участь професора у «V Міжнародному гірничому конгресі», який проходив 1967 р. у Москві.

Серед учасників конгресу 1967 р. у Москві був професор М.С.Поляков (1903-1991) [5], про що свідчать документи в його особистому фонді, який нараховує 16 од. зб. і охоплює період з 1920 по 1971 рр. Інша частина документів присвячена його навчанню та науково-трудовій діяльності. Вона репрезентована довідкою-рекомендацією для вступу до Гірничого інституту; дипломом про закінчення Гірничого інституту; витягом з протоколу Вченої атестаційної комісії про затвердження вченого звання професора Дніпропетровського гірничого інституту тощо. Досить цікавими є джерела особистого походження, зокрема, автобіографія М.С.Полякова, що висвітлює цікаві подробиці з життя вченого.

В особистому фонді проф. І.І.Танатара (1880-1961) [6] нараховується 11 од. зб., які охоплює період з 1903 по 1935 рр., документи висвітлюють наукову діяльність вченого.

Значним за кількістю є особистий фонд Ф.Ф. Поплавського (1888-1946) [7], ім'я якого також пов'язане з історією Гірничого інституту. Фонд нараховує 34 од. зб. і охоплює період з 1917 по 1946 рр. Більша частина документів фонду висвітлює активну політичну та наукову діяльність Ф.Ф.Поплавського. Як повідомляють документи, останній у 1930 р. очолював Науково-технічну бібліотеку Гірничо-Металургійного і Хімічного інститутів [8]. Пізніше, у 1932р., він був заступником директора Дніпропетровського гірничого інституту [9]. Серед матеріалів цього фонду також представлені джерела особистого походження, як от: автобіографія, запрошення, фотосвітлини тощо. До речі, його фонд містить документи, що належали його дружині Олександрі Матвіївні Поплавській – 16 од. зб. Цікаво, що у 1943 р. О.М.Поплавська в м. Дніпропетровську була директором Художнього музею та по сумісництву художнього училища до 1945 р. [10], а також входила до складу Міської Комісії, яка оглядала житлові приміщення на предмет вилучення музейних цінностей [11].

Найменш чисельними в ДІМ є фонди професора В.П.Нікітіна (1893-1956) (5 од. зб., період з 1941 по 1948рр.), представлений джерелами особистого походження [12]; та професора О.З.Широкова (1905-1996) (3 телеграми 1965 р. з привітанням з нагоди 60-річчя від дня народження вченого та 30-річчя науково-педагогічної діяльності [13].

З огляду на збереженість музейної колекції, можна сказати, що більшість пам'яток писемності активно виконували свою соціальну роль. Утилітарне функціонування більшості документів колекції з плином часу призвело останні в незадовільний стан збереженості. Однак, дослідження та залучення до наукового обігу

представлених матеріалів дозволить написати більш повну та розширену історію Національного гірничого університету.

Бібліографічні посилання:

1. Академік Д.І. Яворницький і перша вища гірничя школа України: Документи і матеріали / Вступне слово проф. В.Ю. Пушкіна. Автори статей С.В. Абросимова, В.С. Савчук, Г.К. Швидько, І.М. Єлінов. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2004. – 104 с.
2. Національна гірничя академія України. – Дніпропетровськ: НГА України, 1999. – 118 с.
3. Національна гірничя академія України. Щорічник'99. – Дніпропетровськ: НГА України, 1999. – 232 с.
4. Дніпропетровський історичний музей (ДІМ). – Арх.-7920, 7922.
5. ДІМ. – Арх.-7447, 7481, 7483, 7484, 7486-7489, 8696.
6. ДІМ. – Арх.-7127, 7990-7992.
7. ДІМ. – Арх.-6856-6858, 6862-6866, 6868, 6869, 13981-13978, 13979, 24320.
8. ДІМ. – Арх.-13980.
9. ДІМ. – Арх.-6882.
10. ДІМ. – Арх.-24322.
11. ДІМ. – Арх.-14000.
12. ДІМ. – Арх.-7490-7494.
13. ДІМ. – Арх.-4747-4749.
14. Швидько А.К. Криворожский Галилей (К 125-летию профессора И.И.Танатара): Монография. – Д.: Национальный горный университет, 2005. – 120 с.